УДК 371.13:81'243
DOI: 10.32342/2522-4115-2020-2-20-24

О.А. ЛАВНІКОВ,
аспірант кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА: РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

Статтю присвячено проблемі визначення особливостей індивідуального стилю професійної діяльності перекладача. Наведено результати пілотажного дослідження, метою якого є визначення уявлень студентів щодо змісту та компонентів індивідуального стилю професійної діяльності перекладача та факторів, що впливають на особливості його формування. Зазначено, що учасниками опитування стали студенти, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Переклад (англійська)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» у ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (III–IV курс). Автором описано процедуру розроблення опитувальника (визначення змісту опитувальника, вибір потрібного типу питань, визначення кількості та порядку питань) та оброблення результатів опитування (привласнення кодового номера кожній анкеті, визначення частоти повторюваності кожного висловлювання з усіх питань, переведення у відсотки отриманих результатів). Пілотажне дослідження дозволило автору зробити ґрунтовні висновки: з'ясувати, кому, на думку суб'єктів пізнання простіше виступати в ролі перекладача (тобто чи є гендерні переваги), виявити найбільш важливі особистісні якості, необхідні перекладачу, визначити фактори, що впливають на індивідуальний стиль професійної діяльності перекладача і особливості його формування. Ґрунтуючись на отриманих результатах, автором було вирішено охарактеризувати перспективи подальших пошуків, а саме: виділити та обґрунтувати педагогічні умови формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутнього перекладача в процесі фахової підготовки.

Ключові слова: індивідуальний стиль, професійна діяльність, перекладач, спеціальність 035 «Філологія», пілотажне дослідження, опитування.

Статья посвящена проблеме определения особенностей индивидуального стиля профессиональной деятельности переводчика. Приведены результаты пилотажного исследования, целью которого является определение представлений студентов о содержании и компонентах индивидуального стиля профессиональной деятельности переводчика и факторов, влияющих на особенности его формирования. Отмечено, что участниками опроса стали студенты, которые учатся по образовательно-профессиональной программе «Перевод (английский)» первого (бакалаврской) уровня высшего образования по специальности 035 Филология ВУЗ «Университет имени Альфреда Нобеля» (III–IV курс). Автором описана процедура разработки опросника (определение содержания опросника, выбор нужного типа вопросов, определения количества и порядка вопросов) и обработки результатов опроса (присвоение кодового номера каждой анкете, определение частоты повторяемости каждого высказывания по всем вопросам, перевод в проценты полученных результатов). Пилотажное исследование позволило автору сделать основательные выводы: выяснить, кому, по мнению субъектов познания, проще выступать в роли переводчика (то есть есть ли гендерные предпочтения), выявить наиболее важные личностные качества, необходимые переводчику, определить факторы, влияющие на индивидуальный стиль профессиональной деятельности переводчика и особенности его формирования. Основываясь на полученных результатах, автором было решено охарактеризовать перспективы дальнейших поисков, а именно: выделить и обосновать педагогические условия формирования индивидуального стиля профессиональной деятельности будущего переводчика в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: индивидуальный стиль, профессиональная деятельность, переводчик, специальность 035 Филология, пилотажное исследование, опрос.

© *О.А. Лавніков, 2020*

Постановка проблеми. Діяльність перекладачів останнім часом стала невід'ємною умовою розвитку міжнародних контактів, обміну інформацією. Так, на сьогодні перекладацька діяльність, на думку Н. Зінукової, стала повноправним виробництвом зі своїм набором галузевих стандартів та інструментарію спілкування з клієнтами за допомогою сучасних прийомів маркетингу та інших ринкових способів просування послуг до кінцевого споживача [1, с. 42]. Ураховуючи ці чинники, варто також зазначити, що з постійним розвитком професії перекладача виникають і певні проблеми, які потребують вирішення. Однією з таких проблем можна назвати побудову індивідуального стилю професійної діяльності перекладача і відповідно до цього подальшу ефективну професіоналізацію фахівців цієї сфери.

Індивідуальний стиль професійної діяльності, на нашу думку, це потужна зброя впливу на людей заради спільного розв'язання проблем. Як правило, під індивідуальним стилем професійної діяльності розуміється форма пристосування людини з різними властивостями нервової системи до конкретних умов діяльності; спосіб реалізації потенційних можливостей особистості в діяльності, узгодження властивостей індивідуальності із зовнішніми умовами діяльності; характерне для певної людини стійке поєднання завдань, засобів і способів діяльності; прояв глибинної стратегії індивіда, вираження його особистісних установок і диспозицій; як зовнішня форма прояву майстерності фахівця [4, с. 295].

Отже, індивідуальний стиль професійної діяльності перекладача є сукупністю професійно-лінгвістичних знань, умінь та навичок, індивідуальних властивостей, задатків і здібностей (загальних і спеціальних), особистісних якостей, що обумовлюють індивідуальну своєрідність застосування ним методів і прийомів у процесі міжкультурного спілкування відповідно до умов комунікативної ситуації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковцями накопичено значний досвід, який охоплює багато аспектів професійної підготовки майбутніх перекладачів. Інтерес науковців сфокусовано на загальних основах професійної підготовки (Е. **Гончаренко, Н. Зінукова**, В. Кріворот, Є. Малашенко, Н. Маленьких, Я. Мукатаєва, Є. Мягкова, О. Петрова та ін.), особливостіях підготовки за кордоном (О. Бондар, Джі Йон Бе, К. Колеснік, О. Мартинюк, Л. **Олексієнко, О. Павленко, Л. Поліщук, О. Сергєєва, К. Скиба та ін.), формуванні перекладацької** компетентності (Н. Лазебна, Т. Пушкар, О. Світлична та ін.), формуванні професійної компетентності (О. Марченко, Л. Хорунжа та ін.), особливостях підготовки перекладачів-синхроністів (М. Алексєєв, Л. Алексєєва, Н. Лопаткіна, Т. Синьова та ін.), складових індивідуального стилю професійного спілкування (Н. Соболь та ін.) і професійної діяльності (А. Науменко, О. Шум та ін.) тощо.

Варто підкреслити, що при всій увазі, що приділялася в психолого-педагогічних дослідженнях, до особистості перекладача та його індивідуального стилю діяльності; спектра проблем розвитку перекладацького мистецтва, все ж вивченню проблем формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутнього перекладача приділяється недостатня увага. Внаслідок цього виникає необхідність подальшого розроблення та вивчення умов і факторів формування індивідуального стилю професійної діяльності перекладача.

Метою цієї статті є виявлення особливостей сприйняття студентами, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Переклад (англійська)», індивідуального стилю професійної діяльності перекладачів.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення уявлень студентів щодо змісту та компонентів індивідуального стилю професійної діяльності перекладача і факторів, що впливають на особливості його формування, нами було розроблено і проведено пілотажне дослідження. Мета дослідження: визначити індивідуальний стиль професійної діяльності перекладача відповідно до експектації студентів – майбутніх перекладачів.

Перед нами ставилися такі завдання:

1. З'ясувати, кому, на думку суб'єктів пізнання простіше виступати в ролі перекладача (тобто чи є гендерні переваги);

2. Виявити найбільш важливі особистісні якості, необхідні перекладачу;

3. Визначити фактори, що впливають на індивідуальний стиль професійної діяльності перекладача і особливості його формування.

У нашому дослідженні взяли участь студенти, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Переклад (англійська)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія у ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (III–IV курс). Загальна кількість респондентів – 192 особи, 131 дівчина та 61 хлопець. Вік випробуваних від 19 до 22 років.

Для досягнення мети дослідження нами було розроблено опитувальник. Опитувальник було складено шляхом переведення основних гіпотез дослідження на мову запитань. Розроблення опитувальника складалося з кількох етапів: перший етап – визначення змісту опитувальника (основний зміст нашого опитувальника складають професійні та особистісні характеристики індивідуального стилю професійної діяльності перекладача); другий етап – вибір потрібного типу питань (опитувальник містить 1 загальнодемографічне, 2 напіввідкритих, 3 відкритих і 2 закритих питання); третій етап – визначення кількості та порядку питань (усього 8 питань). Опитувальник також містить письмову інструкцію.

Перед заповненням опитувальника респондентам додатково давалася усна інструкція. Потім було запропоновано відповісти на питання опитувальника і в спеціально відведеному місці відзначити обрану відповідь або в додатково відведеному місці написати свою власну відповідь.

Дослідження проводилося в груповій формі. Усі респонденти при заповненні опитувальника перебували в однакових умовах. Приблизний час заповнення опитувальника 10–15 хвилин. Питання і коментарі випробовуваних стосувались лише практичного застосування результатів дослідження.

У результаті ми отримали 192 заповнені анкети, які потребували подальшого оброблення. Це завдання вирішувалася методом контент-аналізу. Оброблення опитувальника проводилося за такою схемою (рис. 1).

Рис. 1. Схема оброблення результатів опитування

Спочатку кожному висловлюванню було привласнено кодовий номер, потім підраховувалася частота кожного висловлювання з усіх питань і ці дані було переведені у відсотки, на основі яких здійснювався аналіз результатів.

Більше половини респондентів (63,78%) вважають, що перекладачем у рівній мірі можуть бути як чоловіки, так і жінки; 25% вважають, що перекладачем має бути жінка. Можливо, на такий характер відповідей вплинули гендерні особливості студентів: більшість із них – дівчата; і тільки 11,22% респондентів віддають перевагу чоловікові-перекладачеві (рис. 2).

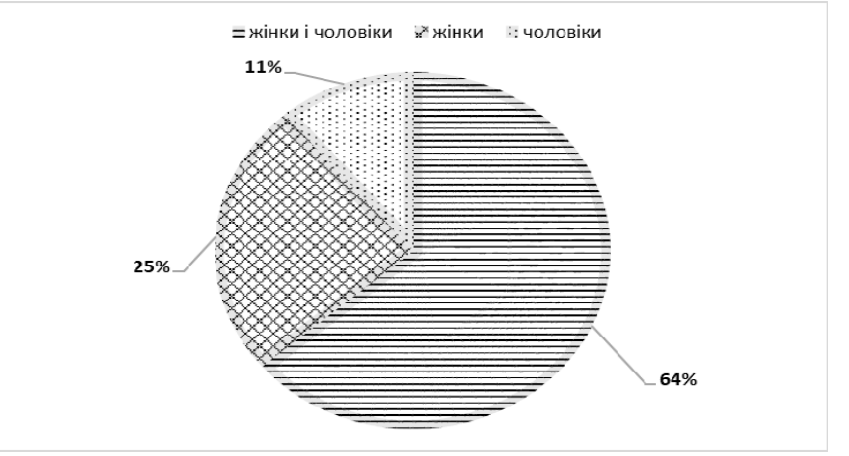

Рис. 2. Відповіді респондентів на запитання опитувальника щодо наявності або відсутності гендерних переваг у професійній діяльності перекладача

На думку учасників дослідження, перекладач «не повинен виділятися, бути на рівні з тими людьми, з якими працює». Перекладач асоціюється серед респондентів, перш за все, з людиною, яка «робить вибір, швидко приймає правильні рішення, виявляє й зіставляє численні лінгвістичні та екстралінгвістичні дані» [5, с. 257] – так вважають більшість респондентів (63,54%). Близько половини студентів уявляють перекладача як мовну особистість, що поєднує в собі характеристики особистості (її психічні, етичні, соціальні та інші компоненти) і ознаки мови [2, с. 36], вільно володіє двома мовами, охоплює різні типи базових знань, здатна перекладати робочими мовами, швидко приймає рішення щодо вибору стратегії перекладу, володіє сучасними інформаційними технологіями [5].

Основними для перекладача особистісними якостями респонденти вважають комунікативність (66,15%), наполегливість (45,31%), перешкодостійкість (55,21%), стресостійкість (75,52%), атракцію (45,83%), рефлексивність (36,46%), емоційний інтелект (17,71%), об'єктивність (26,56%) (рис. 3).

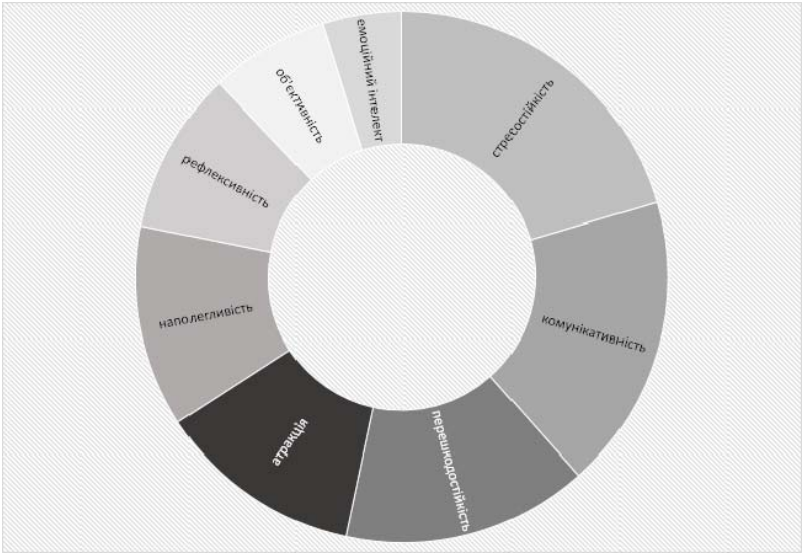

Рис. 3. Основні особистісні якості перекладача, на думку респондентів

Респондентам також пропонувалося проранжувати особливості, які, у першу чергу, повинні враховуватися при формуванні індивідуального стилю професійної діяльності перекладача: індивідуальні властивості особистості (статево-вікові, індивідуально-психологічні); задатки (потенційні можливості, які сприяють розвиткові більшості анатомічних, деяких фізіологічних і окремих психічних властивостей людини); здібності (загальні та спеціальні); умови діяльності; соціальні чинники (вплив групи, кафедр, що здійснюють підготовку; умови життя) [3, с. 134]. Так, за результати опитування наведено на рис. 4.

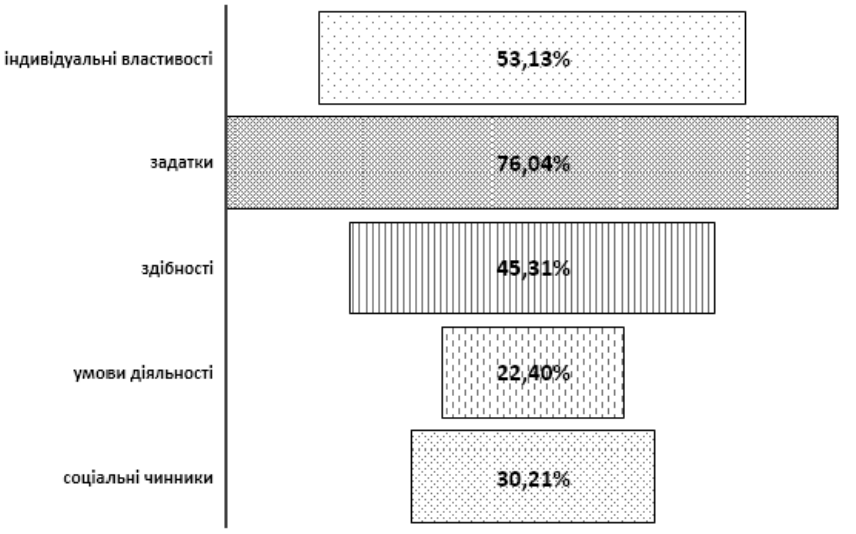

Рис. 4. Особливості, які враховуються при формуванні індивідуального стилю професійної діяльності перекладача

Отже, більшість студентів вважають, що в першу чергу мають ураховуватися при формуванні індивідуального стилю професійної діяльності перекладача: 1) задатки (76,04%), 2) індивідуальні властивості особистості (53,13%), 3) здібності (загальні та спеціальні) особистості (45,31%), 4) соціальні чинники (30,21%), 5) умови діяльності (22,40%).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Можна зробити висновок, що дослідження на цьому етапі досягло своєї мети і поставлені перед нами завдання було виконано. Ми визначили, з якою людиною асоціюють перекладача учасники дослідження; виявили найбільш важливі особистісні якості, а також ті особливості та чинники, які необхідно враховувати при формуванні індивідуального стилю професійної діяльності перекладача. Пілотажне дослідження дозволило нам визначитися в подальшому вирішенні проблеми формування індивідуального стилю професійної діяльності перекладача. Ґрунтуючись на отриманих результатах, було вирішено виділити та охарактеризувати педагогічні умови формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутнього перекладача в процесі фахової підготовки.

Список використаної літератури

1. Зінукова Н.В. Професійна підготовка перекладачів у сучасних умовах: вимоги ринку перекладацьких послуг. *Вісник Дніпропетровського Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2014, № 2 (8), С. 42–47.

2. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. Москва : Изд-во ЛКИ, 2007. 264 с.

3. Однолєток Т. Особливості формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури. *Молода спортивна наука України.* 2010. Т. 4. С. 132–136.

4. Спінул І. Особливості індивідуального стилю діяльності майбутніх учителів хореографії. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер.: Педагогічні науки.* 2013. Вип. 120. С. 293–299.

5. Хорунжа Л.А. Формування професійної компетенції у процесі підготовки майбутнього перекладача. *Нова філологія.* 2014. № 65. С. 256–259.

6. Tarasenko, R.O., Amelina, S.M. & Azaryan, A.A. Features of the use of cloud-based translation systems in the process of forming information competence of translators. Proceedings of the 6th Workshop on Cloud Technologies in Education (CTE 2018), Kryvyi Rih, Ukraine, December 21, 2018, pp. 266–278. URL: http://ceur-ws.org/Vol-2433/paper17.pdf